

Krajský úřad Královéhradeckého kraje
Odbor školství

**KONCEPCE
ŠKOLSKÉ PRIMÁRNÍ PREVENCE
RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ
DĚTÍ A MLÁDEŽE
KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE
NA OBDOBÍ 2014 - 2018**

Hradec Králové 2013

Obsah

ÚVODEM.....	3
DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE O KRAJI.....	3
1. ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA, PRINCIPY A CÍLE.....	4
1.1. VÝCHODISKA KONCEPCE	4
1.2. PRINCIPY KONCEPCE	5
1.3. ZÁKLADNÍ CÍLE KONCEPCE.....	5
1.4. CÍLOVÉ SKUPINY	8
1.4.1. PRIMÁRNÍ CÍLOVÉ SKUPINY.....	8
1.4.2. DALŠÍ CÍLOVÉ SKUPINY	9
1.5. FUNKCE KONCEPCE	9
2. SYSTÉM PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	10
2.1. ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	10
2.2. ÚROVNĚ SPECIFICKÉ PRIMÁRNÍ PREVENCE	10
2.3. FORMY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	11
2.4. PRIORITYNÍ OBLASTI KONCEPCE NA PŘÍŠTÍ OBDOBÍ	11
2.4.1. KOORDINACE PRIMÁRNÍ PREVENCE – ROLE A ODPOVĚDNOST KLÍČOVÝCH SUBJEKTŮ	11
2.4.2. LEGISLATIVA V OBLASTI PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	17
2.4.3. VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	18
2.4.4. FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	20
2.4.5. EVALUACE PRIMÁRNÍ PREVENCE A CERTIFIKACE PROGRAMŮ PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	23
3. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	26

Úvodem

Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování a omezení škod způsobených jejich výskytem mezi žáky, dále výchova ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací. Mezi projevy rizikového chování řadíme agrese, šikanu, kyberšikanu, násilí, vandalismus, intoleranci, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobii, homofobii, záškoláctví, závislostní chování, užívání návykových látek, netolismus, gambling, rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, spektrum poruch příjmu potravy, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování. Těmto všem jevům by měla být věnována mimořádná pozornost, neboť jich v naší společnosti přibývá a stále se bohužel snižuje věková hranice dětí a mládeže, u kterých některé výše uvedené projevy sledujeme.

Pozitivní postoje k rizikovému chování, které se nedostatečným preventivním působením mohou vytvořit, se jen velmi obtížně napravují v období dospělosti a mohou mít vliv na kvalitu dalšího života. Proto je období předškolního a školního vzdělávání velmi významné při formování osobnosti mladých lidí a vše, co se v tomto období nepodaří, se jen velmi obtížně v období dospělosti napravuje. Toto je také důvod, proč je oblast prevence rizikových projevů chování u školní populace věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), ale i všech dalších složek podílejících se na řízení oblasti školství, zvláště pak krajů a obcí. Projevem této pozornosti je Koncepce školské primární prevence rizikového chování dětí a mládeže Královéhradeckého kraje na období 2014-2018 (dále jen Koncepce).

Demografické údaje o kraji¹

Královéhradecký kraj (dále jen KHK) leží v severovýchodní části Čech. Rozlohou 4 759 km² zaujímá 6 % rozlohy České republiky a řadí se tím na 9. místo v pořadí krajů. Sousedí s Libereckým, Pardubickým a Středočeským krajem.

Území kraje je po provedené reformě státní správy od 1. 1. 2000 tvořeno pěti okresy - Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov. V KHK bylo k 1. 1. 2003 zřízeno 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 35 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem.

Ke konci roku 2011 měl KHK celkem 553 856 obyvatel, což je 5,3 % celkového počtu obyvatel České republiky. V roce 2012 žilo v kraji 552 946 obyvatel. Nejlidnatějším okresem je okres Hradec Králové se 163 tisíci obyvateli, naopak populačně nejmenší se 79 086 obyvateli je okres Rychnov nad Kněžnou.

V KHK je v r. 2013 vykonává činnost škol a školských zařízení 433 právních subjektů zřizovaných obcemi, 89 zřizovaných krajem, 10 zřizovaných církví nebo náboženským hnutím, 7 zřizovaných MŠMT, 28 zřizovaných jinou právnickou nebo fyzickou osobou. Přehled o počtu dětí, žáků a studentů v KHK za posledních 5 let je vyčísleno v tabulce²:

	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Děti v mateřských školách	16 813	17 545	18 308	19 036	19 548
Žáci základních škol	45 266	43 879	43 621	43 494	44 065
Žáci středních škol	31 215	30 949	29 745	28 038	26 370
Studenti vysokých škol	11 779	12 155	12 621	12 896	12 843

¹ Zdroj: <http://www.czso.cz/xh/redakce.nsf/i/home>

² Zdroj: <http://www.czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/vzdelavani-xh>

1. Základní východiska, principy a cíle

1.1. Východiska Koncepce

MŠMT je resortem, který koordinuje v rámci ČR aktivity v oblasti primární prevence rizikového chování. Tuto koordinaci zabezpečuje ve spolupráci s krajskou institucionální úrovní - krajskými školskými koordinátory prevence, na úrovni bývalých okresů prostřednictvím pedagogicko-psychologických poraden (dále jen PPP) - metodiků prevence a zároveň v úzké vazbě na činnost samotných primárních uživatelů a realizátorů programů primární prevence rizikového chování škol a školských zařízení - školních metodiků prevence.

Koncepce vychází z dokumentů národní povahy, a to zejména platné legislativy a národních strategií:

- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018³
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha)⁴
- Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015⁵
- Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018⁶
- Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – „Zdraví pro všechny v 21. století“⁷

Koncepce navazuje na:

- Plán primární prevence rizikového chování Královéhradeckého kraje (2013)⁸
- Koncepci prevence kriminality na léta 2012 – 2016 v Královéhradeckém kraji⁹
- Strategii protidrogové politiky Královéhradeckého kraje na období 2011 – 2015¹⁰
- Strategii rozvoje Královéhradeckého kraje 2006 – 2015¹¹
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Královéhradeckého kraje 2012-2016¹²
- Metodické doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí, mládeže a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28¹³

Významným zdrojem dat jsou také informace z terénu získané prostřednictvím sítě koordinátorů a metodiků prevence, a dále výsledky zrealizovaných výzkumů a šetření.

³ <http://www.msmt.cz/file/28077>

⁴ <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

⁵ <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>

⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/drogy-dokumenty.aspx>

⁷ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zdravi-21-dlouhodoby-program-zlepsovani-zdravotniho-stavu-obyvatelstva-cr-zdravi-pro-vsechny-v-21-stoleti-projednan-vladou-ceske-republiky-dne-30-rijna-2002-usneseni-vlady-c-1046>

⁸ <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/skolstvi/prevence-soc-patologickyh-jevu/plan-primarni-prevence-rizikoveho-chovani--59301/>

⁹ <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/socialni-oblast/socialni-prevence/prevence-kriminality/koncepce-prevence-kriminality-na-leta-2009-az-2011-v-kralovehradeckem-kraji-20966/>

¹⁰ <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/socialni-oblast/socialni-prevence/protidrogova-politika/strategie-protidrogove-politiky-kralovehradeckeho-kraje-na-obdobi-2011--2015-53501/>

¹¹ <http://www.kr-kralovehradecky.cz/scripts/detail.php?pgid=222>

¹² <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/skolstvi/vyrocnizpravy/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-kralovehradeckeho-kraje-51780/>

¹³ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-pokyny>

1.2. *Principy Koncepce*

Koncepce školské primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2014 – 2018 KHK, shodně s národní strategií, vychází ze zkušeností z minulých let a současně se opírá o nové trendy na poli primární prevence (dále jen PP). Koncepce se zakládá na níže popsanych principech publikovaných v odborné literatuře. Jedná se o principy, které vzešly z výzkumných zjištění a praktických zkušeností, které můžeme označit jako zásady efektivní primární prevence.¹⁴

- **Partnerství a společný postup**

Koncepce podporuje partnerství a širokou spolupráci na všech úrovních koordinace při respektování kompetencí klíčových subjektů. Společný koordinovaný postup všech článků v systému prevence v rámci resortu školství zvyšuje pravděpodobnost účinnosti působení a úspěchu při dosahování stanovených cílů.

- **Komplexní řešení problematiky primární prevence rizikového chování**

Preventivní programy je nutné koncipovat komplexně v koordinované spolupráci různých institucí. Koncepce se zabývá definicí vzájemného propojení všech subjektů v rámci primární prevence a koordinací řešení problémů souvisejících s rizikovým chováním.

- **Kontinuita působení a systematickosti plánování**

Preventivní působení musí být systematické a dlouhodobé. Jednorázové aktivity, bez ohledu na rozsah a náklady, nejsou příliš efektivní. Pozitivních změn nelze dosáhnout dílčími ani izolovanými opatřeními, ale dlouhodobým a komplexním úsilím a Strategiemi.

- **Uplatňování ověřených dat a hodnocení efektivity**

Aktivity realizované v rámci primární prevence jsou založené na analýze současné situace, identifikovaných problémech, potřebách a prioritách, tedy na vědecky ověřených faktech a datech, nikoli na předpokladech a domněnkách. Jednotlivá opatření jsou důsledně monitorována, je vyhodnocována jejich účinnost a případně jsou modifikovány realizované aktivity. Koncepce je strukturována tak, aby se usnadnilo hodnocení její realizace a efektivity, její cíle jsou realistické (tj. dosažitelné) a měřitelné (tj. hodnotitelné).

- **Racionální financování a garance kvality služeb**

Financování je nástrojem naplnění cílů Koncepce. Účinná opatření primární prevence není možno uskutečnit bez adekvátního zabezpečení finančních zdrojů k jejich realizaci. Financované aktivity musí splňovat kritéria kvality (certifikace) a efektivity (cena/výkon).

- **Cílenost a adekvátnost informací i forem působení**

Realizované preventivní aktivity musí odpovídat cílové skupině a jejím věkovým, demografickým a sociokulturním charakteristikám a potřebám. U každého preventivního programu je třeba definovat, pro jakou cílovou skupinu je určen.

- **Včasný začátek preventivních aktivit, ideálně již v předškolním věku**

Čím dříve prevence začíná, tím je ve výsledku efektivnější. Osobnostní zaměření, názory a postoje se formují již v nejranějším věku. Formy působení musí být přizpůsobeny věku a možnostem dětí.

- **Pozitivní orientace primární prevence**

Nabídka pozitivních alternativ a využívání pozitivních modelů vykazují při preventivních aktivitách větší efektivitu než používání negativních příkladů.

- **Orientace na kvalitu postojů a změnu chování**

Každé primárně preventivní působení si klade za cíl mít pozitivní vliv na změnu postojů a chování daného jedince. Součástí preventivních programů by proto mělo být získání relevantních sociálních dovedností, relevantních znalostí a dovedností potřebných pro život.

1.3. *Základní cíle Koncepce*

Hlavní cíl

---

¹⁴ Citováno z Národní strategie

Hlavním cílem Koncepce školské primární prevence rizikového chování dětí a mládeže KHK na období 2014 – 2018 je prostřednictvím efektivního systému prevence, fungujícího na základě komplexního působení všech na sebe vzájemně navazujících subjektů, minimalizovat vznik a snížit míru rizikového chování u dětí a mládeže.

Obecný cíl:

Výchova k předcházení, minimalizaci či oddálení rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací osobnosti jako standardní součást výchovně vzdělávacího procesu škol a školských zařízení zabezpečovaná kvalifikovanými a kompetentními osobami a institucemi. Dále pak motivace jedince k opuštění rizikového chování, pokud již nastalo, a ochrana před dopady rizikového chování, pokud již nastalo ve výrazné formě.

Specifické cíle:

Opatření	Usnadnit školám, školským zařízením a dalším subjektům pracujícím v oblasti prevence rizikového chování jejich činnost v návaznosti na jejich potřeby, možnosti, podmínky a konkrétní situace
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Udržení dotačních programů zaměřených na prevenci rizikového chování vypisovaných KHK • Analyzovat systém primární prevence KHK pro zajištění optimální sítě služeb • Podpora rozvoje primární prevence v okrese Náchod a Trutnov z důvodu nedostatečné nabídky poskytovatelů programů PP
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, PPP - metodici prevence, Odbor regionálního rozvoje, grantů a dotací
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Počet dotačních titulů, počet podpořených programů, výše rozdělených finančních prostředků • Analýza systému prevence v KHK – podpora poskytovatelů služeb v málo zajištěných lokalitách (jejich počet) • Počet preventivních aktivit uskutečněných v okrese Náchod a Trutnov

Opatření	Podněcovat školy a školská zařízení k využívání osvědčených a dlouhodobých programů primární prevence
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Informovat školy o fungujících a osvědčených dlouhodobých programech primární prevence • Podpora certifikovaných subjektů zabývajících se primární prevencí
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, PPP - metodici prevence
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Počet škol, programů, ve kterých jsou implementovány dlouhodobé programy PP • Počet certifikovaných subjektů a programů v kraji

Opatření	Mapovat trendy vývoje a výskytu rizikového chování od MŠ až po střední a vyšší odborné školství
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Zajištění pravidelného monitoringu výskytu rizikového chování v kraji (dotazníkové šetření)
Termín realizace	každoročně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, PPP - metodici prevence
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Zveřejnění výsledků dotazníkového šetření na internetových stránkách Krajského úřadu Královéhradeckého kraje (dále jen „KÚ KHK“), zveřejnění ve Zpravodaji prevence rizikového chování pro školy a školská zařízení (dále jen Zpravodaj)

Opatření	Nabízet pomoc metodiků prevence při Pedagogicko-psychologické poradně Královéhradeckého kraje (PPP KHK) pedagogům k orientaci v oblasti primární prevence
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Zajištění metodických konzultací, odborného vedení, praktické pomoci při řešení situací spojených s rizikovým chováním ve školách • Zajišťovat pomoc při tvorbě Minimálního preventivního programu a dalších dokumentů v oblasti PP • Zajišťovat pomoc při podávání dotačních žádostí adresovaných MŠMT i KHK zahrnujících rozvoj primární prevence

	v jednotlivých okresech
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, PPP - metodici prevence, Odbor regionálního rozvoje, grantů a dotací
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Záznamy o činnosti metodika prevence v měsíčním výkazu • Počet dotačních žádostí podaných PPP KHK a školami v okresech

Opatření	Podporovat vznik školských poradenských pracovišť ve spolupráci s Národním ústavem pro vzdělávání (NÚV)
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Informovat školy o možnosti zapojení do programu NÚV
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Počet škol zapojených do programu NÚV

1.4. Cílové skupiny¹⁵

Koncepce primární prevence rizikového chování je zaměřena zejména na níže uvedené skupiny. Působení na jednotlivé cílové skupiny je naplňováno v opatřeních, které KÚ KHK realizuje v koordinační a metodické činnosti, při podpoře vzdělávacích aktivit a financování preventivních programů.

1.4.1. Primární cílové skupiny

Děti a mládež

Obecná populace dětí a mládeže

Jedná se o cílovou skupinu, která není identifikována podle individuálních rizikových faktorů. Věkové kritérium definuje populaci dětí a mládeže do pěti cílových skupin:

- předškolní věk (3-6 let)
- mladší školní věk (6-12 let)
- starší školní věk (12-15 let)
- mládež (15-18 let)
- mladí dospělí (18-26 let)

Na tuto skupinu se zaměřují programy všeobecné primární prevence, podrobněji v kapitole 2.2 Úrovně specifické primární prevence.

Specifické skupiny dětí a mládeže

Jedná se o skupiny dětí a mládeže se zvýšeným rizikem problémů s chováním (např. děti z rodin, kde je páchána trestná činnost, se závislostí na alkoholu apod.). Na tuto skupinu se zaměřují programy selektivní primární prevence, podrobněji v kapitole 2.2 Úrovně specifické primární prevence.

¹⁵ Citováno z Národní strategie.

Jednotlivci vykazující rysy rizikového chování

Jedná se o jednotlivce, kteří svým chováním vykazují určité rysy rizikového chování (např. mladí experimentátoři s drogami, záškoláci apod.). Na tuto skupinu se zaměřují programy indikované primární prevence, podrobněji v kapitole 2.2 Úrovně specifické primární prevence.

1.4.2. Další cílové skupiny

Rodiče

První socializační skupinou je rodina. Z ní si většina dětí přináší vzory chování, norem, které uplatňuje i ve svém životě. Pokud děti pocházejí z rodin, kde se rizikové chování (např. domácí násilí, trestná činnost, užívání alkoholu a jiných omamných a psychotropních látek) vyskytuje, jsou více ohroženy rizikovým chováním. Existuje několik různých typů programů pro rodiče, jejichž cílem je změna rizikového prostředí a vztahů, v nichž vyrůstají jejich děti. Školy a školská zařízení pořádají pro rodiče různé semináře a přednáškové akce zabývající se rizikovými faktory chování. Problémy žáků jsou pedagogy (většinou třídními učiteli, školními metodiky prevence, případně i vedením školy) s rodiči řešeny převážně individuálně.

Veřejnost

Laická i odborná veřejnost má nepochybně vliv na vývoj jedince. Nezbytné je aktivní zapojení veřejnosti do prevence rizikových projevů chování, a to prostřednictvím aktivit specificky zaměřených na tuto cílovou skupinu včetně dostatečné informovanosti veřejnosti.

Pracovníci v primární prevenci rizikového chování

Předpokladem naplnění cílů v oblasti primární prevence a úspěšnosti primárně preventivních programů jsou vzdělaní a kvalifikovaní pracovníci v primární prevenci rizikového chování, kteří jsou vybaveni odpovídajícími znalostmi, dovednostmi a způsobilostmi podle úrovně, kterou v primární prevenci zajišťují – podrobněji v kapitole 2.4.1.

Na úrovni školy se jedná především o ředitele škol, dále pak pedagogy, kteří jsou nositeli preventivního a výchovného potenciálu – školní metodiky prevence, výchovné poradce, školní psychology, učitele etické výchovy, učitele výchovy k občanství a ke zdraví, multikulturní výchovy, osobnostní a sociální výchovy apod. Primární prevenci ve školách nelze realizovat bez připravených pedagogů s osobnostními předpoklady. Noví pedagogové by měli získat patřičné znalosti v oblasti prevence již při svém studiu, aby je mohli realizovat v praxi ve školách. Práce pedagoga je náročná, vyžaduje celoživotní vzdělávání, podporu celého pedagogického sboru.

Mimo školu jsou to pracovníci z dalších subjektů a institucí¹⁶, které ve školském prostředí Královéhradeckého kraje primární prevenci realizují.

1.5. Funkce Koncepce

Koncepce je základním koncepčním dokumentem KHK v oblasti školské primární prevence rizikového chování dětí a mládeže pro následující pětileté období, ve kterém jsou vyjádřeny základní východiska a cíle, které vycházejí a jsou v souladu se současnou úrovní vědeckého poznání a dobrou praxí v oblasti primární prevence.

Hlavní funkce Koncepce

- Stanovit hlavní cíle v oblasti školské primární prevence rizikového chování
- Rozvíjet systém koordinace ve školské primární prevenci včetně jasného vymezení organizačního rámce, kompetencí a odpovědností

---

¹⁶ <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/skolstvi/prevence-soc-patologicky-jevu/ostatni/sit-sluzeb-kraje-61003/>

- Sjednotit terminologii v oblasti primární prevence s ohledem na charakter prevence rizikového chování
- Informovat odbornou a laickou veřejnost o problematice primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže

2. Systém primární prevence rizikového chování

2.1. Základní terminologie¹⁷

Vzhledem k tomu, že jednou z hlavních funkcí Koncepce je sjednotit terminologii v oblasti primární prevence s důrazem na mezioborový a mezirezortní charakter prevence rizikového chování, je v celém dokumentu používána terminologie v souladu s nově vytvořenými materiály vzniklými v rámci projektu VYNSPI¹⁸ (zejména Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování, učebnice Primární prevence rizikového chování ve školství).

Celkový seznam zdrojů použitých termínů je pak uveden v příloze (Seznam použité literatury a zdrojů). Základními pojmy Koncepce jsou pojmy primární prevence a rizikové chování.

- Pojmem **prevence** rozumíme všechna opatření směřující k předcházení a minimalizaci jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledky. Prevencí může být jakýkoliv typ výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální či jiné intervence směřující k předcházení výskytu rizikového chování, zamezující jeho další progresi, zmírňující již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhající řešit jeho důsledky.
- Pojem **rizikové chování** zahrnuje rozmanité formy chování, které mají negativní dopady na zdraví, sociální nebo psychologické fungování jedince a/nebo ohrožují jeho sociální okolí. Rizikové chování představuje různé typy chování, od extrémních projevů chování „běžného“ (např. provozování adrenalinových sportů) až po projevy chování na hranici patologie (např. nadměrné užívání alkoholu, cigaret, kofeinu či nelegálních drog, násilí, apod.).

2.2. Úrovně specifické primární prevence

Základní charakteristikou efektivní primární prevence rizikového chování je dlouhodobá a kontinuální práce s dětmi a mládeží, která je prováděna v menších skupinách a za aktivní účasti cílové skupiny. Specifickou primární prevencí lze rozdělit podle cílové skupiny, intenzity programu, podle prostředků a nástrojů, které program využívá, a dle úrovně zapojení cílové skupiny, a to do tří úrovní:

- **Všeobecná primární prevence** – zaměřuje se na běžnou populaci dětí a mládeže, zohledňuje pouze věková kritéria (viz kapitola 1.4.1.). Jedná se většinou o programy pro větší počet účastníků (obvykle třída, skupiny do 30 účastníků).
- **Selektivní primární prevence** – zaměřuje se na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování a jsou většinou více ohrožené než jiné skupiny populace. Pracujeme zde s menšími skupinami, případně i jednotlivci.
- **Indikovaná primární prevence** – je zaměřena na jedince, u kterých se již vyskytly projevy rizikového chování. Jedná se o práci s populací s výrazně zvýšeným rizikem výskytu či počínajících projevů rizikového chování a individuální práci s klientem.

¹⁷ Citováno z Národní strategie.

¹⁸ ESF projekt VYNSPI, č. CZ.1.07/1,3,00/08.2005, celým názvem Tvorba systému modulárního vzdělávání v oblasti prevence sociálně patologických jevů pro pedagogické pracovníky škol a školských zařízení na celostátní úrovni, byl realizován Klinikou adiktologie (dřívější Centrum adiktologie) a NÚV (dřívější IPPP) v letech 2009-2012

2.3. Formy rizikového chování

Primární prevence rizikového chování se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování dětí a mládeže:

- **interpersonální agresivní chování** – agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedií, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- **delikventní chování** ve vztahu k hmotným statkům – vandalismus, krádeže, sprejerství a další trestné činy a přečiny
- **záškoláctví** a neplnění školních povinností
- **závislostní chování** – užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
- **rizikové sportovní aktivity, prevence úrazů**
- **rizikové chování v dopravě, prevence úrazů**
- **spektrum poruch příjmu potravy**
- **negativní působení sekt**
- **sexuální rizikové chování**

2.4. Prioritní oblasti Koncepce na příští období

Na základě realizace primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže byly vytipovány následující klíčové oblasti, jimž se Koncepce věnuje:

- koordinace
- legislativa
- vzdělávání
- financování
- evaluace primární prevence rizikového chování a certifikace programů primární prevence

Při přípravě Koncepce KHK byli osloveni zástupci odborné veřejnosti, bylo využito výsledků dotazníkových šetření, které pravidelně v KHK probíhají od roku 2008.

2.4.1. Koordinace primární prevence – role a odpovědnost klíčových subjektů

Koordinace aktivit zaměřených na prevenci rizikového chování je tvořena širokým spektrem na sebe navazujících a vzájemně se doplňujících vzdělávacích, kontrolních a evaluačních opatření, uskutečňovaných na mezinárodní, národní, krajské a místní úrovni. Koordinace preventivních programů umožňuje systémově zavádět aktivity podporující protektivní a minimalizující rizikové faktory vznikající v průběhu života jedince.

Cílem koordinace je implementace programů, které s jasně zjistitelnou efektivitou usilují o předcházení rizikového chování u dětí a mládeže. Dílčími cíli koordinace na státní, krajské i regionální úrovni je sjednocování standardizovaných postupů, spolupráce na přidělování dotací, sběr dat a jejich vyhodnocování, přenos informací a přístupů v oblasti prevence rizikového chování.

Obecně lze říci, že proto, by byla primární prevence efektivní, musí být realizována v úzké spolupráci různých subjektů - škol, školských zařízení, školských poradenských zařízení, zákonných zástupců, nestátních neziskových organizací pracujících s dětmi a mládeží (dále jen NNO), orgánů sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), Policie ČR, vysokých škol (dále jen VŠ) a dalších.

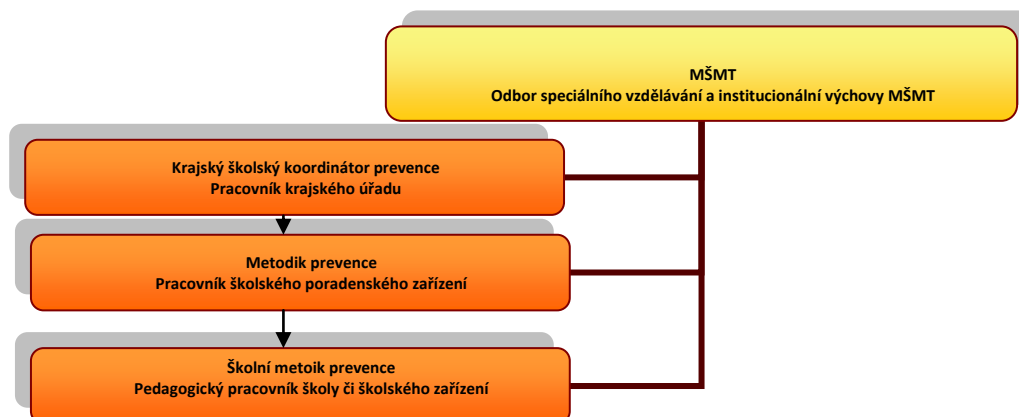
Systém koordinace primárně preventivních aktivit probíhá na dvou zásadních vzájemně se ovlivňujících úrovních, a to na centrální úrovni a krajské (místní) úrovni. Při procesu koordinování systému jsou využívány horizontální (meziřesortní) a vertikální (od státní přes krajskou až po místní úroveň) postupy a nástroje. Koordinační mechanismy se prolínají na horizontální, tak i vertikální úrovni.

2.4.1.1. Horizontální úroveň koordinace v rámci ČR

MŠMT v rámci horizontální koordinace v ČR spolupracuje s jednotlivými věcně příslušnými resorty. Inicjuje a podporuje jejich optimální spolupráci při plnění úkolů v oblasti primární prevence rizikového chování, za jejichž realizaci nese zodpovědnost spolu s dalšími orgány státní správy a samosprávy.

- MŠMT
- Ministerstvo zdravotnictví (dále MZ)
- Ministerstvo vnitra – Republikový výbor pro prevenci kriminality
- Úřad vlády České republiky – Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky

2.4.1.2. Vertikální úroveň koordinace v rámci ČR

Vertikální úroveň prevence rizikového chování ve školství v Královéhradeckém kraji tvoří:

- MŠMT
- KÚ KHK
- Pedagogicko-psychologická poradna Královéhradeckého kraje (dále jen „PPP KHK“)
- školy a školská zařízení

Spolupráce je navázána i s dalšími odbornými pracovníky Královéhradeckého kraje a zástupci institucí participujících na řešení aktuálních problémů prevence projevů rizikového chování u dětí a mládeže (zástupci měst či obcí, NNO, středisek výchovné péče, školských poradenských pracovišť, Policie ČR, Probační a mediační služby ČR, domovů mládeže, atd.)

MŠMT, Odbor speciálního vzdělávání a institucionální výchovy, úsek prevence, koordinuje v rámci ČR aktivity v oblasti primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže. Vydává strategické materiály¹⁹, stanovuje priority na budoucí období, vytváří vazby a struktury subjektů realizujících či spolupracujících na vytyčených prioritách, zajišťuje materiální, personální a finanční podmínky včetně metodické pomoci. MŠMT dále spolupracuje na horizontální úrovni s Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem vnitra – Republikovým výborem pro prevenci kriminality, Úřadem vlády ČR – Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky, Republikovým výborem pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra, Asociací krajských školských koordinátorů prevence. Dále přímo spolupracuje

¹⁹ <http://www.msmt.cz/socialni-programy/pravni-predpisy-1>

s Národním ústavem pro vzdělávání a Národním institutem pro vzdělávání, v oblasti kontrolní využívají odborný potenciál České školní inspekce.²⁰

KÚ KHK, Odbor školství, oddělení primárního a zájmového vzdělávání, zajišťuje výkon přenesené i samostatné působnosti v realizaci primární prevence ve školách a školských zařízeních. Jeho činnost vychází i z Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Královéhradeckého kraje 2012 – 2016, současně plní na krajské úrovni obdobné úkoly jako MŠMT. Na kraji je zřízena funkce krajského školského koordinátora prevence, který úzce spolupracuje s krajským protidrogovým koordinátorem a s koordinátorem a metodikem sociální prevence z Odboru sociálních věcí. Na úrovni jednotlivých zřizovatelů metodicky podporuje ředitele škol a školských zařízení, školní metodiky prevence na všech typech škol a metodiky prevence při PPP KHK. Spolupracuje s úsekem prevence MŠMT. Vymezení činnosti krajských školských koordinátorů prevence je obsaženo v Metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (MŠMT, 2010).²¹

PPP KHK prostřednictvím pěti metodiků prevence pracujících na okresních úrovních aplikuje primární prevenci přímo ve školách, řeší problémy jednotlivých žáků i třídních kolektivů. Metodici prevence mají úzkou vazbu na činnost samotných primárních uživatelů a realizátorů primární prevence rizikového chování škol a školských zařízení.

Metodik prevence při PPP KHK

- Zajišťuje všeobecnou, ale i specifickou prevenci rizikového chování a realizaci preventivních opatření ve školách a školských zařízeních.
- Zajišťuje koordinaci a metodickou podporu školních metodiků prevence, organizuje pro ně pravidelné pracovní porady (semináře) a poskytuje jim individuální odborné konzultace.
- Na žádost škol a školských zařízení pomáhá ve spolupráci se školním metodikem prevence a dalšími pedagogickými pracovníky řešit aktuální problémy související s výskytem rizikového chování.
- Udržuje kontakt s institucemi, organizacemi a subjekty, které se v kraji v prevenci angažují.
- Spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence zejména při vypracovávání podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení a při stanovování priorit v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje.

Školní metodik prevence (dále „ŠMP“) je pracovníkem školy či školského zařízení. Vypracovává a realizuje s dalšími pedagogy Minimální preventivní program, řeší případy rizikového chování ve škole, vede si deník událostí primární prevence, spolupracuje s ostatními pedagogy, rodiči, metodikem v poradně a dalšími institucemi. V některých školách je funkce školního metodika prevence zajišťována osobou, která současně vykonává funkci výchovného poradce. Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny ve vyhlášce č. 72/2005, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

- Koordinuje tvorbu a kontroluje realizaci preventivního programu školy. Koordinuje a participuje na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších forem rizikového chování.
- Metodicky vede pedagogické pracovníky školy v oblasti prevence rizikového chování (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.).

²⁰ <http://www.msmt.cz/file/28077>, s. 10-11

²¹ <http://www.msmt.cz/file/20271>

- Koordinuje vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování.
- Koordinuje spolupráci škol a školských zařízení s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování.

Adresář metodiků prevence při PPP KHK a školních metodiků prevence je aktualizován na webových stránkách kraje²².

Specifické cíle pro oblast koordinace:

Opatření	Podporovat fungující systém primární prevence na horizontální i vertikální úrovni
Činnost	<ol style="list-style-type: none"> 1. Spolupráce KÚ KHK s ústředními orgány státní správy, zejména MŠMT 2. Spolupráce KÚ KHK s obcemi 3. Spolupráce KÚ KHK s poskytovateli služeb v oblasti specifické primární prevence 4. Spolupráce krajského školského koordinátora prevence s metodiky PPP KHK 5. Spolupráce KÚ KHK se školami a školskými zařízeními
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, Odbor sociálních věcí - krajský protidrogový koordinátor, koordinátor a metodik sociální prevence; PPP KHK - metodik prevence
Ukazatel plnění	Ad 1) <ul style="list-style-type: none"> • Podpora zaměření metodických doporučení a pokynů MŠMT v oblasti primární prevence ve školství • Sledování řešení problematiky testování žáků na návykové látky ve školním prostředí navrhovaného MŠMT • Usilovat o vymezení činností metodika prevence v PPP (návrh MŠMT) • Školní metodik prevence – spolupracovat s MŠMT na vymezení jeho koordinační úlohy • Podporovat snížení míry přímé pedagogické činnosti školního metodika prevence navrhované MŠMT • Podporovat Standardy primární prevence rizikového chování vypracované MŠMT

²² <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/skolstvi/prevence-soc-patologicky-jevu/adresar-skolnich-metodiku-prevence-a-metodiku-prevence-pri-ppp-18073/>

	<p>Ad 2)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podporovat vícezdrojové a víceleté financování projektů primární prevence (financování městy a obcemi, na jejichž území se nachází příslušné školy, školská zařízení, NNO a další subjekty pracující s dětmi a mládeží v rámci primární prevence) • Podporovat vznik a činnost Týmu pro mládež – mezioborové pracovní skupiny fungující při obcích s rozšířenou působností
	<p>Ad 3)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce s Krajskou hygienickou stanicí KHK, OSPOD, Státním zdravotním ústavem, NNO, školskými poradenskými zařízeními či školskými poradenskými pracovišti v oblasti prevence rizikového chování • Spolupráce s odborem sociálních věcí KÚ KHK v oblasti preventivních aktivit, případně s odborem zdravotnictví KÚ KHK
	<p>Ad 4)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Počet uspořádaných setkání s metodiky prevence při PPP KHK (plán 4x ročně) • Počet uskutečněných aktivit organizovaných koordinátory prevence KHK a metodiky prevence při PPP KHK
	<p>Ad 5)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Integrace primární prevence do běžné činnosti škol a školských zařízení • Sledovat využití stávajícího potenciálu a koordinace povinných, povinně volitelných i volitelných předmětů, které se na úrovni školy podílejí na celkovém preventivním efektu v oblasti rizikového chování (např. etická výchova, výchovy k občanství a ke zdraví, multikulturní výchova, osobnostní a sociální výchova, finanční gramotnost) • Podpora aktualizace Minimálního preventivního programu škol v souladu se strukturou doporučenou programem VYNSPI²³

²³ <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/17/3758/Navrh-doporucene-struktury-minimalniho-preventivniho-programu-prevence-rizikoveho-chovani-pro-zakladni-skoly>

Opatření	Vytvářet pozitivní osvětu o primární prevenci, informování veřejnosti
Činnost	<p>Ad 1)</p> <ul style="list-style-type: none"> Vydávání Zpravodaje prevence rizikového chování pro školy a školská zařízení <p>Ad 2)</p> <ul style="list-style-type: none"> Aktualizace webových stránek Královéhradeckého kraje odboru školství, úseku prevence rizikového chování http://www.kr-kralovehradecky.cz/scripts/detail.php?pgid=155 <p>Ad 3)</p> <ul style="list-style-type: none"> Aktualizace republikového portálu http://www.prevence-info.cz
Termín realizace	Zpravodaj – 4x ročně, ostatní průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence – vše, odbor sociálních věcí, krajský protidrogový koordinátor – Ad 1) ve spolupráci
Ukazatel plnění	<p>Ad 1)</p> <ul style="list-style-type: none"> Počet vydaných čtvrtletníků Zpravodaje Zveřejnění elektronické verze zpravodaje na http://www.kr-kralovehradecky.cz/scripts/detail.php?pgid=1686 <p>Ad 2)</p> <ul style="list-style-type: none"> Počet aktualizací (ročně) webových stránek http://www.kr-kralovehradecky.cz/scripts/detail.php?pgid=155 <p>Ad 3)</p> <ul style="list-style-type: none"> Počet aktualizací (ročně) republikových stránek www.prevence-info.cz

Opatření	Podporovat Školy podporující zdraví – včetně zájemců o vstup do již existující sítě
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> Metodická pomoc školám zapojeným v síti i novým žadatelům Dotační podpora programů prevence zaměřených na podporu a rozvoj zdravého životního stylu vypisovaných KHK
Termín realizace	Každoročně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, Odbor regionálního rozvoje, grantů a dotací
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> Počet uskutečněných seminářů Počet podpořených dotačních žádostí včetně finanční výše

2.4.2. Legislativa v oblasti primární prevence

Pro efektivní realizaci školské primární prevence je nezbytné dostatečné legislativní ukotvení, které vymezuje zásady školské primární prevence, stanovuje systém včetně nastavení kompetencí jednotlivých subjektů na primární prevenci participujících a současně stanovuje nezbytnou dokumentaci, která se s realizací pojí.

Stávající legislativa z hlediska systému vymezuje funkce i činnost školního metodika prevence a metodika prevence, který je zaměstnancem pedagogicko-psychologické poradny. Dosud se nepodařilo vymezení a ukotvení role krajského školského koordinátora prevence. Kraje v současnosti vykonávají činnost v oblasti primární prevence v přenesené působnosti a díky nastavenému systému vertikální koordinace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je realizována úzká spolupráce státní správy a samosprávy v otázkách primární prevence.

Základním legislativním dokumentem, který upravuje oblast primární prevence rizikového chování ve školách a školských zařízeních je **zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání**, ve znění pozdějších předpisů, který ukládá povinnost vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů a pro předcházení vzniku rizikového chování.

Zákon č. 109/2002 Sb., o zařízeních ústavní výchovy, ochranné výchovy a zařízeních preventivně výchovně péče, ve znění pozdějších předpisů, upravuje oblast preventivně výchovné péče.

V roce 2005 byl přijat **Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, který zpřísnil podmínky pro požívání alkoholu, tabákových výrobků a jiných návykových látek.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, je klíčovou pro funkci školního metodika prevence a metodika prevence při PPP, neboť vymezuje kompetence v rámci školy a současně stanovuje metodické řízení v systému poradna versus škola.

Pro školy vyplývá jednoznačná povinnost v rámci školních řádů vydefinovat rizikové aspekty, které ve škole nemají místo. Stejně tak je zapotřebí, aby součástí školního řádu byl i systém výchovných opatření.

Školy oblast primární prevence rozpracovávají v rámci svých školních vzdělávacích programů. Většina z nich má zpracovaný samostatný dokument, který primární prevenci a její realizaci na škole popisuje z hlediska priorit a cílů – Minimální preventivní program. Pojem **Minimální preventivní program** byl poprvé použit v rámci Metodického pokynu č. j. 14514. Tento pojem je již velmi zažitý, byť jeho název může být zavádějící. Činnost škol v oblasti prevence v žádném případě nemůže být chápána jako minimální, mnohdy je realizována s maximálním úsilím a je stejně tak i využívána v celé šíři předmětné problematiky. Je třeba říci, že neexistuje právní závazný dokument, který školám realizaci Minimálních preventivních programů ukládá. Školy si v současné době problematiku prevence sociálně patologických jevů implementují právě do svých školních vzdělávacích programů.

Stále sporným bodem problematiky spojené s návykovými látkami je testování v prostorách školy. Stávající legislativa vymezuje, za jakých podmínek testovat lze a kdo je osobou kompetentní k provádění testování. Je plně v kompetenci vedení škol (v návaznosti na souhlas zákonných zástupců), zdali k testování přistoupí či nikoliv. Je třeba ale opakovaně zdůraznit, že se nejedná o primární preventivní aktivitu školy.

Dalším důležitým dokumentem legislativní povahy, který zasahuje do oblasti primární prevence, je **Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků**, ve znění pozdějších předpisů. Tato stanovuje nezbytné kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností (mezi něž prevence rizikového chování patří).

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje odbornou kvalifikaci metodika prevence v PPP.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů, se zabývá problematikou dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (ve vztahu k primární prevenci zejména oblast sociálního znevýhodnění).

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, která přímo v § 2 stanovuje, že školská zařízení pro zájmové vzdělávání budou uskutečňovat formy činnosti v zájmovém vzdělávání vedoucí k prevenci rizikového chování dětí, žáků, studentů.

Specifické cíle pro oblast legislativy:

Opatření	Podporovat MŠMT navrhované legislativní změny směřující ke zlepšení prestiže oblasti primární prevence
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Legislativní ukotvení pojmu prevence, novelizace metodických pokynů a informací z resortu • Legislativní ukotvení pozice krajského školského koordinátora prevence • Posílení pozice metodika prevence při PPP a školního metodika prevence • Čtyřstupňový model kvalifikačních stupňů pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování ve školství • Školní preventivní strategie (zahrnující Minimální preventivní program, program prevence rizikového chování, krizový plán aj.) v jednotlivých školách a školských zařízeních
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, PPP - metodici prevence
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Účast v pracovních skupinách MŠMT zabývajících se problematikou prevence rizikového chování (připomínkování materiálů) • Podílet se na revizi stávajících právních předpisů v oblasti prevence

2.4.3. Vzdělávání v oblasti primární prevence

Přestože aktuálně již existuje řada technik a metod, jak efektivně primární prevenci realizovat, přesto je praxe taková, že neexistuje dostatek subjektů, o nichž lze říci, že realizují efektivní primární prevenci, která přináší požadované a očekávané výsledky. Toto je bezpochyby následkem nekoordinovaného, nejednotného, různorodého (co do rozsahu i kvality) vzdělávání v oblasti primární prevence.

Svou roli zde hraje i mylný trend, že vzdělání potřebují pouze osoby, které se intenzivně problematice primární prevence věnují. Výzkumy, šetření i praxe ukazují, že pro efektivní realizaci primární prevence je nezbytné mít dostatečné znalosti, vědomosti a zkušenosti, a to se týká všech, kteří přicházejí nebo mohou přicházet s rizikovým chováním do styku.

Faktem zůstává, že primární prevence vyžaduje různé úrovně znalostí, dovedností a kompetencí podle toho, do jaké míry primární prevenci realizujeme. Z tohoto predikátu vycházeli i autoři návrhu Čtyřúrovňového modelu kvalifikačních stupňů pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování ve školství (Charvát, Jurystová, Miovský, 2012). Tento návrh modelu bude nyní MŠMT ověřován a implementován do praxe v rámci oblasti primární prevence. Návrh modelu reflektuje požadavek, aby konkrétní pracovní role a pozice spojené s primární prevencí na všech úrovních zastávaly pouze řádně kvalifikované osoby.

Naplňování kvalifikačních předpokladů pro realizaci preventivních aktivit by mělo být rovněž pravidelně průběžně kontrolováno (např. Českou školní inspekcí či certifikací poskytovatelů primární prevence).

V KHK vzdělávání i v této oblasti především zajišťuje Školské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Královéhradeckého kraje (dále jen ŠZ DVPP KHK), ale i Národní institut pro další vzdělávání (dále jen NIDV) a jiné subjekty, které mají programy primární prevence akreditované MŠMT. Dále krajský školský koordinátor prevence (pořádá semináře a konference v oblasti PP) a metodičky prevence při PPP KHK (v rámci své pracovní náplně či dotačních programů). Své aktivity také vyvíjí Krajská hygienická stanice, Státní zdravotní ústav a ostatní subjekty.

Specifický cíl pro oblast vzdělávání:

Opatření	Zajištění odborného růstu subjektů vstupujících do oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže včetně pedagogických pracovníků, především školních metodiků prevence
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Zapojit se do systému vzdělávání připravovaného MŠMT v oblasti primární prevence - podporovat zavedení čtyřúrovňového modelu kvalifikačních stupňů pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování ve školství • Podílet se na realizaci vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti primární prevence rizikového chování formou dalšího (celoživotního) vzdělávání pedagogických pracovníků • Realizace a podpora odborných metodických vzdělávacích aktivit formou celoživotního vzdělávání pedagogických pracovníků pro metodiky prevence při PPP KHK, pedagogy a školní metodiky prevence ve vazbě na kariérní řád pedagogických pracovníků • Podpora specializačního studia školních metodiků prevence • Vzdělávání ředitelů škol a školských zařízení v oblasti prevence rizikového chování v rámci jejich funkčního vzdělávání

	<ul style="list-style-type: none"> • Usilovat o akreditace vzdělávacích akcí s ohledem na jejich efektivitu a využití v oblasti primární prevence rizikového chování – prostřednictvím ŠZ DVPP KHK
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, ŠZ DVPP
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Počet školních metodiků prevence s požadovaným vzděláním • Počet seminářů a počet pedagogů, kteří se zúčastnili seminářů zaměřených na prevenci rizikového chování • Počet uskutečněných metodických a odborných vzdělávacích aktivit pro metodiky prevence při PPP KHK a školní metodiky prevence • Počet přihlášených a počet úspěšných absolventů studia k výkonu specializovaných činností – prevence rizikového chování pořádaných např. ŠZ DVPP • Počet proškolených ředitelů škol a školských zařízení v prevenci rizikového chování v rámci jejich funkčního vzdělávání • Počet akreditovaných vzdělávacích akcí nabízených ŠZ DVPP či dalšími lektory přednášejícími v KHK

2.4.4. Finanční zajištění primární prevence

Účinná opatření primární prevence není možno uskutečnit bez adekvátního zabezpečení finančních zdrojů k jejich realizaci. Je však nutné, aby financování bylo racionální a podpořené aktivity splňovaly kritéria kvality (certifikace) a efektivitu (cena/výkon).

Oblast primární prevence je finančně zajištěna z více zdrojů. Hlavním garantem této oblasti je MŠMT, které finančně zajišťuje oblast specifické i nespecifické primární prevence, a to formou dotačních řízení a další finanční podpory. Z ostatních resortů je oblast primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže financována z resortu Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví a z Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky.

Primární prevence rizikového chování dětí a mládeže je též financována z rozpočtů krajů, měst a obcí, na jejichž území se nacházejí příslušné školy, školská zařízení, nestátní neziskové organizace a další subjekty, které pracují s dětmi a mládeží v rámci primární prevence. Důležitým zdrojem financování oblasti primární prevence jsou strukturální fondy EU.

2.4.4.1. Dotační řízení pro oblast primární prevence

MŠMT v roce 2013 uvolnilo 20 milionů korun na podporu preventivních programů. Metodika MŠMT o poskytování dotací ze státního rozpočtu na realizaci aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování v období 2013–2018 je pro žadatele dostupná na <http://www.msmt.cz/socialni->

[programy/metodika-msmt-o-poskytovani-dotaci-ze-statniho-rozpoctu-na](#). (11 právních subjektů Královéhradeckého kraje z tohoto programu získalo na své projekty v roce 2013 Kč 1 587 800,-).

Podporované projekty musí být v souladu:

- s aktuálně platnou strategií primární prevence resortu školství
- se schválenými krajskými plány prevence (prioritní projekty)

Jedná se o následující typy projektů:

- projekty škol a školských zařízení
- projekty služeb pro školy a školská zařízení a realizovaná ve školách a školských zařízeních
- projekty zaměřené na předávání informací (odborné konference, odborná periodika, webové aplikace apod.), výzkum, hodnocení (např. systém hodnocení kvality apod.)

Významným podkladovým dokumentem k dotačnímu řízení MŠMT pro oblast primární prevence jsou **krajské plány primární prevence rizikového chování**. Tyto krajské plány charakterizují oblast primární prevence v daném kraji (popisují síť služeb v oblasti primární prevence v kraji, financování primární prevence, priority kraje atd.) a jsou zdrojem informací pro subjekty působící v oblasti primární prevence na krajské, obecní i národní úrovni.

KHK v roce 2013 uvolnil Kč 450 000,- na podporu dvou preventivních programů:

- Program zaměřený na prevenci rizikového chování – podpora škol, školských zařízení a NNO při realizaci preventivních programů v oblasti specifické primární prevence
- Podpora a rozvoj zdravého životního stylu – podpora aktivit škol zapojených v síti Škol podporujících zdravý směřující k rozvoji zdravého životního stylu dětí a mládeže

Viz též <http://dotace.kr-kralovehradecky.cz/Modules/DOTIS/Pages/Public/ProjectList.aspx?Id=3>.

2.4.4.2. Finanční podpora nespécifické primární prevence

KHK podporuje také zájmové a neformální vzdělávání, které se významnou měrou podílí na prevenci rizikového chování, a to především nabídkou smysluplného naplnění volného času mladé generace bohatou škálou volnočasových aktivit. Jedná se o nespécifickou primární prevenci.

Zájmové vzdělávání probíhá především ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, kterými jsou dle § 111 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) školní družiny, školní kluby a střediska volného času. Školská zařízení jsou financována v souladu s vyhláškou č. 492/2005 Sb., o krajských normativních. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, v § 2 přímo stanovuje, že školská zařízení pro zájmové vzdělávání budou uskutečňovat formy činností v zájmovém vzdělávání vedoucí k prevenci rizikového chování dětí, žáků, studentů.

Dále jsou neformální vzdělávání a práce s dětmi a mládeží uskutečňovány prostřednictvím nestátních neziskových organizací. KHK poskytl v roce 2013 na zajištění práce s dětmi a mládeží v oblasti zabezpečení volného času dětí a mládeže finanční prostředky ve výši Kč 2 200 000,-. Tyto finanční prostředky zahrnují podporu aktivit v oblasti nespécifické primární prevence. KHK tím podporuje rozvoj nestátního neziskového sektoru v oblasti práce s dětmi a mládeží mimo školu a rodinu.

Cílem programů je především podpora:

- celoroční činnosti místních organizací
- akcí pro děti a mládež ve volném čase
- celoroční činnosti organizací dětí a mládeže s regionální působností
- celoroční činnosti organizací pracujících s dětmi a mládeží s regionální působností
- mezinárodní spolupráce dětí a mládeže

Dále KHK podporuje částkou Kč 70 000,- aktivity související s primární prevencí (spolufinancování specializačního studia metodiků prevence, pořádání seminářů, konferencí, nákup metodických pomůcek apod.)

2.4.4.3. Další finanční zajištění primární prevence – podpora metodiků prevence v PPP

KÚ KHK každý rok uvolňuje na zabezpečení činnosti metodiků prevence v PPP částku cca Kč 1 534 600,-. Metodici prevence působí na detašovaných pracovištích na území okresů.

Specifický cíl pro oblast financování:

Opatření	Udržet dotační programy zaměřené na prevenci rizikového chování vypisované Královéhradeckým krajem
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Zajištění stabilní nabídky dotačních programů v oblasti specifické i nespecifické primární prevence • Šíření informací o dotačních programech • Zapojení krajské školské koordinátorky prevence do hodnotící komise KÚ KHK • Podpora metodiků prevence v pedagogicko-psychologických poradnách
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, Odbor regionálního rozvoje, grantů a dotací
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Počet podpořených dotačních žádostí a jejich výše směřujících do oblastí primární prevence • Informovanost o dotačních programech prostřednictvím webových stránek KHK • Zajištění mzdových nákladů na pozice metodiků prevence při PPP KHK

Opatření	Podporovat vícezdrojové a víceleté financování projektů primární prevence
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivní přístup ze stran měst a obcí, na jejichž území se příslušné školy a školská zařízení nacházejí • Aktivní přístup ze strany MŠMT a KHK • Aktivní přístup nestátních neziskových organizací • Aktivní přístup dalších subjektů pracujících s dětmi a mládeží • Podporovat efektivní využití zdrojů ESF pro oblast primární prevence

	<p>v novém programovém období 2014-2020</p> <ul style="list-style-type: none"> Možnost financování nadacemi a fondy
Termín realizace	Průběžně
Odpovídá	Odbor školství, krajský školský koordinátor prevence
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> Počet a způsob poskytnutých informací, finančních prostředků, podpořených akcí škol a školských zařízení Počet podpořených dotačních žádostí a jejich výše Počet aktivit ze stran NNO – počet navštívených škol a školských zařízení a proškolených žáků Počet zásahů, přednášek a jiných aktivit ve školách a školských zařízeních týkající se prevence Počet uskutečněných programů dotovaných z ESF s dosahem na cílovou skupinu – počet škol a žáků Počet akcí škol a školských zařízení financovaných prostřednictvím nadací a fondů

2.4.5. Evaluace primární prevence a certifikace programů primární prevence

Evaluace preventivního programu je systematické shromažďování, analyzování a interpretování informací o přípravě, průběhu intervence a možných účincích na cílovou skupinu. Získané informace mohou být použity k rozhodování o zlepšení intervence, k jejímu rozšíření nebo odmítnutí (EMCDDA, 1999, 2010).

Certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence

Certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence je posouzení a formální uznání, že program odpovídá stanoveným kritériím kvality. Jde o proces posouzení služby podle kritérií stanovených schválenými Standardy primární prevence rizikového chování a udělení či neudělení certifikátu kvality. Je to jeden z příkladů praktické realizace normativní evaluace. Udělená certifikace je respektována jako garance kvality programu a ovlivňuje směřování státních finančních dotací. Pro školy je proces certifikace důležitý z hlediska objednavatelů programů. Díky udělené certifikaci má škola možnost poznat odborný kredit daného programu a lépe se rozhodnout, jaký program specifické primární prevence pro své žáky objednat. Více informací lze nalézt na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/certifikace>, <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/certifikace-a-jejich-vazba-na-dotacni-rizeni-msmt-pro>.

Standardy primární prevence rizikového chování

Standardy primární prevence rizikového chování jsou dokumentem, který schválilo MŠMT v letech 2005 a 2008, v roce 2012 pak byl v rámci projektu VYNSPI rozšířený na všechny typy rizikového

chování. Standardy ve své obecné a speciální části definují základní pojmy, cílové skupiny preventivních programů a zásady efektivity primárně preventivního působení. Dále pak v podobě bodovaných kategorií vymezují charakteristiky, které by měl kvalitní program obecně splňovat, například: dostupnost, cílenost, respekt k právu klientů, hodnocení potřeb klienta, adekvátní personální a organizační zabezpečení programů, odpovídající materiálně-technické zázemí a další.

V letech 2011–2012 prošly Standardy primární prevence rizikového chování revizí a byly upraveny tak, aby bylo možno certifikovat všechny programy primární prevence bez ohledu na to, na který typ rizikového chování se zaměřuje (do roku 2011 bylo možné certifikovat pouze programy specifické primární prevence užívání návykových látek). Speciální Standardy primární prevence rizikového chování tedy od roku 2012 postihují tři typy programů dle typu primární prevence – programy všeobecné, selektivní a indikované prevence.

Specifický cíl pro oblast evaluace:

Opatření	Podporovat subjekty zabývající se primární prevencí k získání certifikace
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce odboru školství KÚ KHK s MŠMT v oblasti certifikací • Spolupráce odboru školství KÚ KHK s organizacemi působícími v kraji, které mají zájem o získání certifikace programů primární prevence
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Získání informací o přípravě, průběhu procesu certifikací • Předání informací o procesu certifikací prostřednictvím internetových stránek, Zpravodaje prevence rizikového chování pro školy a školská zařízení • Počet doporučujících stanovisek zájemcům o pozici certifikátora • Počet certifikovaných programů NNO či jiných subjektů působících v KHK • Výše finančních prostředků získaných v dotačních titulech certifikovaným programům ze strany MŠMT

Opatření	Motivovat školy k aktualizaci Minimálního preventivního programu
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Vytvoření funkčních programů v jednotlivých školách dle požadavků programu VYNSPI
Termín realizace	průběžně

Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, PPP - metodici prevence, ředitelé škol a školských zařízení
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Poskytnutí informace o požadavcích na Minimální preventivní program
Opatření	Ve spolupráci s MŠMT se aktivně podílet na cílech uvedených v Národní strategii primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018
Činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Podporovat zavedení jednotné, jasné a přehledné struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy, která umožní přípravu, realizaci i kontrolu minimálních preventivních programů ve školách a školských zařízeních • Podporovat vzdělávání metodiků prevence v PPP a ŠMP a vedení škol a školských zařízení v oblasti evaluace • Zajišťovat kvalitu programů pro děti v oblasti výskytu rizikového chování na škole – efektivita programů PP – hodnocení programů v reálu – odborní hodnotitelé, dotazníky apod. • Podílet se na určení standardu a evaluačního nástroje pro hodnocení minimálních preventivních programů • Pomoci stanovit transparentní efektivitu programů PP (ve smyslu výkon/peníze) • Podpořit vznik definice výkonů v PP • Podporovat nastavení nového certifikačního procesu programů PP rizikového chování • Podporovat již fungující a nové evaluační nástroje na hodnocení efektivity (změny chování) u žáků, odklon od rizikového chování, pozdější experimentování – pro potřeby škol, školských zařízení, krajů a MŠMT
Termín realizace	průběžně
Odpovídá	Odbor školství - krajský školský koordinátor prevence, PPP - metodici prevence
Ukazatel plnění	<ul style="list-style-type: none"> • Akceptace, zavedení nově přijatých a doporučovaných materiálů MŠMT

3. Seznam použité literatury a zdrojů

- Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P. (Eds.) (2010). Primární prevence rizikového chování ve školství. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Miovský, M. a kol. (2012). Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Miovský, M., Skácelová, L., Čablová, L., Veselá, M., & Zapletalová, J. (2012). Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Charvát, M., Jurystová, L., & Miovský, M. (2012). Čtyřúrovňový model kvalifikačních stupňů pro pracovníky v primární prevenci rizikového chování ve školství. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Černý, M. a Lejčková, P. 2007 Systémový přístup k prevenci užívání návykových látek in Zaostřeno na drogy 2/2007, Úřad vlády České republiky, Univerzita Karlova 1.LF v Praze a VFN v Praze Klinika adiktologie
- Širůčková, M., Miovský, M., Skácelová, L., Gabrhelík, R. a kol. (2012). Příklady dobré praxe programů školské prevence rizikového chování. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- Pavlas Martanová, Veronika a kol. (2012). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018 [<http://www.msmt.cz/file/28077>].
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha) [<http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>].
- Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015 [<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>].
- Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018 [<http://www.mvcr.cz/clanek/drogy-dokumenty.aspx>].
- Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – „Zdraví pro všechny v 21. století“ [<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zdravi-21-dlouhodoby-program-zlepsovani-zdravotniho-stavu-obyvatelstva-cr-zdravi-pro-vsechny-v-21-stoleti-projednan-vladou-ceske-republiky-dne-30-rijna-2002-usneseni-vlady-c-1046>].
- Plán primární prevence rizikového chování Královéhradeckého kraje (2013) [<http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/skolstvi/prevence-soc-patologickych-jevu/plan-primarni-prevence-rizikoveho-chovani--59301/>].
- Koncepce prevence kriminality na léta 2012 až 2016 v Královéhradeckém kraji [<http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/socialni-oblast/socialni-prevence/prevence-kriminality/koncepce-prevence-kriminality-na-leta-2009-az-2011-v-kralovehradeckem-kraji-20966/>].
- Strategii protidrogové politiky Královéhradeckého kraje na období 2011 – 2015 [<http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/socialni-oblast/socialni-prevence/protidrogova-politika/strategie-protidrogove-politiky-kralovehradeckeho-kraje-na-obdobi-2011--2015-53501/>].
- Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 2006-2015 [<http://www.kr-kralovehradecky.cz/scripts/detail.php?pgid=222>].

- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Královéhradeckého kraje 2012-2016 [<http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/skolstvi/vyrocnizpravy/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-kralovehradeckeho-kraje-51780/>].
- Metodické doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí, mládeže a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28 [<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-pokyny>].